
„FÜLÜNKBE CSENG...”

SOROZAT DR. KOKAS KLÁRA KEVÉSSÉ ISMERT
ÍRÁSAIBÓL

VI.

Nap, hold, csillag és a testvéreim
Sárga lepke. Valkonya hajnala

Szerkesztő: Dr. Deszpot Gabriella*

Sorozatunk előző fejezeteiben Kokas Klára koncertpedagógiájának jellemzőit mutattuk be írásai és képek alapján. Ebben a most következő részben Kokas Klára kreatív zenepedagógiának egy másik területéről, a táborokról lesz szó. Ezeknek a zene köré épülő, komplex művészeti táboroknak több formája alakult ki az elmúlt évtizedben.

A 2007–2008-as esztendőkből az ún. „házfestő táborok”-ról olvashatunk alább részletesen a zenepedagógus interpretálásában, de képekkel hozunk még aktuálisabb példákat más jó gyakorlatokról Győrújbarátból és a Rózsakerttől, mint a folyamatos és nagyléptékű közösségi alkotás alkalmairól.

Az írások közötti képválogatásunk célja, hogy tudatosítsuk, a Kokas-pedagógia nem kizárólag zenepedagógia, hanem az a muzsikán kívül más kifejezési csatornákat is bevon a képességfejlesztésbe, a személyiségfejlődésbe, az élményképzés és a kommunikáció körébe. A Kokas-módszer szerves része a narratívaképzés és a manuális-vizuális alkotás. Az aktív énekes mozgás, az improvizatív zenei-mozgás által megtalált történetek és megszülető érzelmek szóbeli, de azon kívül képi kifejezésére is lehetőség van. A vizualitás eszköz az előzmények újra rendezésére, átírására –ha úgy tetszik– ábrás kotta-grafikává, komplex képi lenyomattá, időnként tárgykollázsá, plasztikává.

Kokas Klára örökterve volt, hogy nagy léptékben, vizuálisan is manifestálódhassanak a zene rétegei. Ezt úgy álmolta meg, hogy az majd valahol Görögországban történik meg egyszer: fehér házfalakra festve jelennek meg a figurák, ahol az égbolt és a tenger hatalmas kékje méltó társa, háttere lehet a színekkel, formákkal kiírt dallamoknak. Erre való kísérletei, rávezetései már az 1980-as évek végétől felbukkantak, amikor nagyméretű kiállítási paravánokra festetett a gyerekekkel vagy éppen függőlegesen kifeszített lepedőkre engedte ráöröplni a zenét a gyermekmozdulatokból.

Még mindig fülünkbe cseng, amikor Kokas Klára egy interjúban örömmel számolt be arról, hogy nyolcéves tanítványi ösztönösen tudták, hogyan kell ember nagyságú képekkel betölteni a felületet Beethoven 6. F-dúr szimfóniája hangjaira, különösebb direkt pedagógiai irányítás nélkül. Ugyancsak itt, a Zenében talált világ c. DVD sorozat 115-120 jeleneteiben látunk példákat zenefestésre. Elgondolkodtató, hogy legtöbbször Beethoven zenéje az, ami inspirálta a szabad teret átmetsző, felosztó egynemű felületek átfestését, színes alakzatokkal való betöltését – az 5. Esz-dúr zongoraverseny és a 9. d-moll szimfónia voltak Kokas Klára segítő választottjai ebben.

„Nem mérhetjük, hány atomnyi Beethoven bújt a gyerekeink bőre alá a zalasabari szőlőben.”
 – jegyezte meg Kokas Klára a házfestő tábor hatásáról gondolkodva, 2007-ben.

A zene és a közös, nyugalmas alkotótevékenység harmonizáló érzelmeket indított el mindenkiben, amikor az egészséges felnőttek és gyerekek együtt dolgoztak a rákbetegségből felépülő gyermekekkel a világ több tájáról. Megszületett közös alkotásuk: vakítóan fehérre meszelt falak „kihímzése” emblematikus, üzenetértékű motívumokkal. (A fényképeket Eger Tamás készítette.)

Kokas Klára

Nap, hold, csillag és a testvéreim

Kérdés: Ki festette?

Válasz: *Kata* festette a zalaszabari présház homlokzatára. Kinyúlt magasra, az állvány legtetején, hogy elérje a háromszög felső csúcsát, odakerült a nap, sárgán, kereken, ragyogón.

K: És a testvérei?

V: Szimbólumában simultak össze ők, a három testvér, az anyjukkal. Viruló, egészséges nővérkéje, meg *Balázs*, akit gondatlan kórháziak egynaposan elveszejtettek, de lelkével mindig velük marad. Még nem tudom, elfogta-e a kamera *Kati* buzgó figyelmét, ahogy festett ott, a kőfeszület árnyékában, a kis ház fehérre meszelt falára a neki legfontosabbat. Remélem, láthatjuk majd.

K: Hogyan kerültetek Zalaszabarra?

V: Tavaly egy napot töltöttem Nagykanizsán a zeneiskolai tanárokkal. Meséltem, mutattam a gyerekeim klasszikus zenéhez fűződő mozdulatait, a táncaikat, festéseiket. Igazgatójuk kísért a vonathoz, neki panaszoltam, hogy Velemben nem sikerült festeni való házikót találnom. „Van itt a szomszédban apámnak présháza...” - találta ki. Kanizsai tanító tanítványaim és a barátaim aztán megszervezték a házfestő táborot.

K: Honnan érkeztek gyerekek?

V: Mindenfelől, Kőszegtől Kanizsáig, Texistől Kaposvárig, Váctól Keszthelyig. Életkoruk négytől 14-ig. Nem csoportok jöttek, hanem szülők a gyerekeikkel, lakókocsiban, sátorban is laktak. Telt ház volt, 28 gyerek, sok szülő. Ami a legfontosabb: a Mosoly Alapítvány vendégeiként érkeztek rákos megbetegedésből gyógyuló gyerekek is, frissen a kezelésük után.

K: Ők is festették a házat?

V: Lelkesen festették. Ott egyetlen gyerek sem tétozázott és senki sem kérette magát, odaálltak a fal mellé, vagy sámlira, vagy székre, vagy létrára, vagy állványra (*Zoli* bácsi csavározta nekik), és festettek.

K: Hogyan kezelték a festékeket?

V: Ügyesen. Üvegekben kevertük ki a színeket és minden színbe külön ecset került.

K: Nem keverték össze a színeket?

V: Nem. Ez volt az egyetlen szabályunk: az ecset mindig a maga üvegébe-színébe bújjon. És megtartották valamennyien, a négyévesek is.

K: Hogyan értetek el ilyen figyelmet? Hisz minden gyerek imád festékeket összepancsolni!

V: Ettől féltünk mi is. Még előző este is azt latolgattuk, miképp vigyázzunk a festékekre, hogy fel ne dőljenek, egymásba ne pancsolódjanak. Nem volt okunk aggodalomra. Megmarkolta valamelyik sárga üveget, aki sárgát akart és abból festett. Aztán lemászott a magasságából és felvitte a pirosat, vagy a barnát, vagy a kéket. Az ecsetet a színébe tette vissza.

K: Szülők nem segítettek?

V: Nem. Mert attól tartottam, hogy beleszólnának, tanácsot adnának.

K: Miért lenne baj, ha tanácsot adnának?

V: Először, mert Beethoven zenéje szólt, amit nem lehet beszéddel bemaszatolni. De még jelekkel, gesztusokkal sem elterelni a gyerek figyelmét arról, hogy ő most egy szépséges hangzásban elmerülten, szívéből fakadó érzelmével alkotson színt és formát, a maga gyönyörűségére.

K: Semmiféle témát nem adtatok?

V: Természetesen nem adtunk témát.

K: Ötletet sem?

V: Azt sem. De minek is adtunk volna? Egyetlen gyerek se tévovázott a fehérre meszelt fal előtt. Kitalálta, mit akar odafesteni.

K: Nem kérdezték: „Mit fessek?”

V: Nem kérdezte senki. Valószínű, hogy a félénkebbek, vagy a kisebbek bátorságot kaptak a többitől. Tíz-tizenkét gyerek festett ott egyszerre. Lehetek köztük ábrázolásban gyakorlottabbak. Az biztos, hogy ház falára egyikük se festett azelőtt.

K: Megengedné-e valaki gyerekeknek, hogy a ház falára színeket mázoljon?

V: Vigyázat! Mi nem mázoltunk. Mi gondos és figyelmes énekes előkészület után, az ismételten felzendülő Beethoven kompozíció hangjaihoz a fehér prэшáz falára színeket, formákat komponáltunk a ház tulajdonosainak kérésére, magunk és a nézők örömeire. Alkotás volt.

K: Közös alkotás?

V: Olyan értelemben igen, hogy közös volt a fal és közösek a festékek. És ugyanazt a Beethovent hallgatták. De nem láttam, hogy közösek lettek volna képi kompozícióik. A gyerekeink nem jártak együtt foglalkozásokra, többségükben nem is ismerték egymást. Néhányan összebarátkoztak ott, például a texasi gyerekeink az angollal tolmácskodókkal, de közös képet nem komponáltak. Csak éppen együtt festettek.

K: Nem vitáztak össze festék, vagy hely miatt?

V: No, ez igazán csoda volt: nem vitáztak. Annyit töprengtek az óta: vajon miért nem? Hiszen ismerjük a gyerekek örökösen robbanásra kész tulajdonvédelmét, az enyém-tied veszekedések sorozatait testvérek közt, óvodában, csoportokban, bárhol. Szülők, nevelők bölcs fáradozása, hosszú türelme védi tőle a családok, a csoportok nyugalma. Mi védte ki a veszekedést a mi gyerekeink házfestésénél?

K: Figyelmeztették őket? Megkérték őket?

V: Nem, nem. Szóba sem került figyelmeztetés. Azt sem mondtuk, hogy vigyázzanak. Ilona, az ő nagy gyerektapasztalatával, igen röviden megmondta a festékek kezelését és kész. Valahogy logikusnak tűnt az egész: itt a festék, benne az ecset. Festhetsz vele. Itt a szék, a létra, az állvány, felállhatsz rá, ha szükségesnek látod. Ha nem, akkor eléred a földön állva a falat. Akkor a képed a fal alsó részén lesz. Egyszerű, nem?

K: De mégis! Mitől lett ez a nyugalom?

V: Gondolom, Beethoventől. Ő adta a harmóniát, nekünk csak bele kellett illeszkednünk. Belecsücsültünk, mint valami felhőből simított karosszékekbe. És onnan festették Zoli bácsiék prэшházát.

K: Nem kezdték el bemázolni a képeiket, ahogy a papírra készülteket szokták?

V: De igen, ez megesett és akkor a mi szeretett *Jóskánk* módszerét alkalmaztam: elhívtam *Bertit* a képétől távolabbra és arra kértem, nézze figyelmesen, csöndesen, egyedül. „Nézd, nézgesd. Vigyázz, hogy megőrizd az értékeidet! Csak azt fess még oda, ami nagyon fontos neked.”

K: A házfestés volt a gyerekek egyetlen alkotó tevékenysége?

V: Nem, hiszen a házat nem festhette volna egyszerre 28 gyerek. Tízen festették a házat egy-egy délelőtt, míg a többiek egyéb vonzó és érdekes festéseket, mintázásokat készítettek otthon a táborban. Valamennyien örültek ezeknek is. De a házfestőkhöz kérezkodó néhány gyerek jöhetett másnap megint házat festeni.

K: Kik mentek megint?

V: Hárman, akik leukémiából gyógyultak. Akkor festette *Miklós* a ház hátsó falára a félszemű kalózt egymaga. Illetve *Bori* besegített egy óriási piros lepkével, amit *Miklós* fülnek talált és a fej másik oldalára festett egy hasonlót, így a kalóznak két piros lepke lett a két füle.

K: Miért éppen kalózt festett?

V: Gyanítom, hogy a felületen talált szellőző lyuk adta az ötletet, mert az kerek volt és lehetett az arcon egy szem. De nem volt másik lyuk és ezért lett az arc félszemű.

K: Egész testet festett?

V: Nem, hanem egy egész arcot adott a teljes falfelület. A prэшáznak ez volt a hátsó oldala, a szőlő felé nézett. Ez volt a legkisebb fal és úgy látszik, *Miklós* kinézte magának. Valószínű, hogy egyedül akarta kialakítani. Egyébként mindvégig pajtásokkal festett, velük játszott, beszélgetett. Hasonló magányos festést művelt *Orsi* is, ő a nagy oldalfal egyik felére festett házat, vagy talán kastélyt, mesepalotát. Nem kívánt hozzá partnert, pedig *Orsi* mindig barátokkal veszi körül magát, osztályuk legnépszerűbb gyereke.

K: Nem beszélgettek festés közben?

V: Nem beszélgettek, a zene nagyon intenzív volt, Beethoven érzelmekkel dús kompozíciói, négy hangfalból, szép hangszínekkel. Nem afféle háttérzene minőség, ami mellé még elfér egy kis fecsegés.

K: Miért volt olyan fontos számodra a házfestés?

V: Hosszú életemben kapok ilyen üzeneteket az őriző, az irányító szellememtől.

K: Hogyan kapod?

V: Mikor csöndben, magányban vagyok, odakinn valahol, erdőben, fák között, víz mentén. Vagy nagyon megindít valami zene, elbűvöl, kimosdat, imára készítet. Akkor tudom, hogy mit kell megcsinálnom.

K: De hát éppen egy házat? Senki se festett ovisokkal meg elemistákkal házat.

V: Persze, hogy nem, hiszen rengeteg akadály van, gyerek összekenheti magát, kiboríthatja a festéket, összemázolhatja a falakat, leeshet a létráról... A gyerekek a közhiedelem szerint ilyesmiket művelnek, mert még nincs ahhoz való eszköz, hogy közösen, figyelmesen dolgozzanak, ráadásul a képzeletükből. Nohát, ugye, bárkit – felnőttet – megkérdezel, effélét jósol, vagy vállat von és másról beszél.

K: Veled is így beszéltek?

V: Az én helyzetem más, nekem barátaim a munkatársaim, a tanító tanítványaim, többen a szülők közül, körülvesznek, örülnek nekem, elfogadnak, segítenek.

K: Miért?

V: Hát valószínű ők is üzenetet kapnak. És mivelhogy ők sem akarnak belőle pénzt, dicsőséget, hírnevet és parádét, megkapják. Azt kapják, hogy megvalósíthassák.

K: Tőled mit tanulnak?

V: Bizalmat a gyerekekben. Emlékezzünk csak, miképp viselkedtek a tanítványok a Jézushoz közelítő gyerekekkel? Odébb zavarták őket. Lehet, hogy durván, lehet, hogy nem durván, de mindenképp fölényesen, a felnőttek szokásos nagyképűségével: „mit kerestek ti kis butujok a nagy próféta közelében? Csak zavarjátok, hisz nincs még hozzávaló eszetek”. Eltáhtatták a szájukat a hírre, hogy „övék a mennyek országa”.

K: Ti elhiszitek, hogy az övék?

V: Igen, mi elhiszük és gyönyörködünk benne. És még találunk is besegítőket, például egy zeneiskola igazgatóját, akinek éppen egész más dolga van, nagyon is más. Vagy az ő apját, aki lehetne szokásaiban megragadt öregúr és egy feleséget, aki lehetne a mindennapjaiban befűlledt nagymama, de e helyett örül a gyerekeknek, kenyeret süt és mézet hoz nekik. És elhiszik, hogy a tarka gyerek színekben és fura képekben pompázó présház kellemes, otthonos lesz.

K: Honnét lett annyi festéketek?

V: Ajándékba kaptuk a nagykanizsai festék áruház tulajdonosától, akinek óvodás gyereke *Tímeának* örülhetett, az óvónőjének, szeretetben, bizalomban.

K: Mit gondolsz, mitől stimmelt minden?

V: Nagy aggodalmak, fáradságok, vesződségek után segítséget kapsz, külön neked kínáltat, tálcára helyezve, tessék!

K: Ezt nevezed a mennyek országának?

V: Ezt, mert számomra a gyerekek ráolmák készre a magukét, gömbölyítik kerekre, hengergetik simára, csiszolgtatják fényesre.

K: Mi ideleln a menny?

V: Ha a képzeletükből alkothatnak, és ha ehhez a földön élt nagy szellemeket lelkükben átölelhetik. Ecset kell hozzá? Meszelt fal szőlővel borított domboldalon? Lépcsősre ácsolt állvány? Beethoven a hangfalakból áradón? Társak, barátok, testvérek? Épek, egészségesek és gyógyulók? Néhány odabámuló felnőtt, aki elhiszi az igazukat? Tessék, megkapjátok.

K: És mi történik azokkal, akik betegség poklát járák? Köztetek voltak.

V: Igen, köztünk voltak. A halál félelmében, a gyógyítás fájdalmaiban, kilátástalan időtlenségében megmártóztak, gyerekek a szüleikkel.

K: Mi marad bennük a gyógyulásuk utánra?

V: A régi, a közvetlen, a vidáman csevegő és szívesen barátkozó Julikából szorongó tekintetű ötesztendő, aki nem akarja a nevét énekelni, hallani sem, az anyját sem, senkiét. A név ne

zengjen, ne csengjen, tűnjön el, hallgasson. Tán megússza, tán nem keresik, nem szólítják, nem hangzik el az, amiből szűrés származik, keserű orvosság, megújuló gyötrellem.

K: A gyógyulás is gyötrelmes?

V: A rákból? Láthattam közeli. És a beteg gyerek szolgálatára rendelt családot, amíg égő figyelemmel kibírni kellett, túlélni, végigcsinálni. És aztán, amikor túljutottak a gödrökön és göcsörtökön, megint járni a régi ösvényeken. Mind ismerős és mind más, rettenetesen más. És aztán felfedezni az erőket a másságban.

K: Hogy jobban lettünk?

V: Bizony, hogy jobbak, szebbek, erősebbek, biztosabbak. Mert irgalmat tanultunk és életerőt és feltámadást. Julika nekem és a kamerának mesélte el, hogyan rajzolt bőre alá szúrt kanülökkel a keze fején és hogy a kórházban tanult meg írni: az ágyak végére írott betűkön. No, még ki tanult meg így írni, egymaga?

K: És a család? A testvérek?

V: Tipegnek kifelé a kátyúból, ahol azelőtt bizony beragadt egy-két cipő. Lenyelhető még ötévesen a hazulról hónapokra eltűnt és csak kórházból telefonálgató anyu emléke? Anyu, akire pedig a szemem nyitottam? Az ő hangjáé este? És a kanálé a kezében, amivel etetett? Lehetséges, hogy anyu megszűnt? Nincs is?

K: Az otthonmaradt testvérek az anyát féltik?

V: Mindenekfölött. És később is, amikor már visszajött. Ismerjük ezt a féltést: csak nagyon biztonságos, mindig jelenlevő és hívható anyát lehet harmóniában megosztani.

K: Apákra nem érvényes ilyen kapaszkodó?

V: Még a leggondosabbakra sem. Nem kevesebb szeretet jut nekik, csak másféle szövésű, mintha brokát-selyemhez gypjúsított test hasonlítanál. De ne is keresd a hasonlatom igazát, száz másféle példát találsz. A családnak ki kell tartania, együtt, akárhogy, valahogy és utána visszatipródniuk családdá.

K: Valahogy, akárhogy?

V: Igen, bizony. Mi, ha tudunk, segítünk.

K: Segíthettek lényegesben? Fontosban?

V: Lényeges – mondjuk – a Nagyi, aki naponta megfőz. Vagy Apó, aki a suliból hónapokig hazahoz három testvért és ügyel a leckéjükre. De lényeges lehet egy barát is, az egyetlen gyerekvigyzó estéjével, végszükségben. És lényeges lehet a tanító, aki megérti, úgy az egészet mindenestül. És másképp javítja az éppen csellengő, hányódó, egészséges, semmibajasincs testvér matekját. Másképp. A szívével. Minden egyes ember sugarakat tárol és sugározni tud.

K: Ti miben?

V: Sugaraink nem fénykévék, gyertyának is aprócskák. Családokat bíztatunk, szervezünk, kezeket kezekbe helyezgetünk, ráébresztünk, megmutatunk. Helyzeteket teremtünk, ahol találkozni érdemes annak, aki találkozni szeretne azzal, aki segíteni szeretné. A helyzetek?

K: Milyenek?

V: Tőlünk telhetően igaziak, mert abból a kultúrából merítünk, amelyben szerettek és felneveltek minket. Amelyben mi magunk újulunk, ha kétségeink közül kijárókat keresünk. Olykor márványból faragják, olykor fenyődeszkából, de mindig igazi, kijáratnak és új bejáratnak. Így találtuk Beethovent is a préház gyerekei-festőinek.

K: Milyen kompozíciókat?

V: Az első falhoz az Esz-dúr zongoraverseny lassú tételét. Másnap a második falhoz (ami a homlokzat volt) a „Pastorale” szimfónia harmadik tételét. Végül a harmadik és negyedik falhoz a zongoraverseny életöröm tételét. Teli voltunk már örömmel, víg öröms zenére vágytunk.

K: Miért éppen attól a zeneszerzőtől választottál műveket, akiről tudjuk, mennyit szenvedett és milyen boldogtalanul halt meg?

V: Beethoven élete is, halála is reménység minden szenvedőnek. Személye üzenet: „Minden nehezre próbálj!”

K: A nehezre próbálók zenével fessenek?

V: Könnyebb volna, ha Harry Pottert nézegetnék, és hozzáillő zenét hallgatnának? Oldalszámra sorolhattam volna egyebeket. Gyerekek felüdítéséhez, vidámításához annyiféle zenét írtak, írnak, nagyon jókat is. Beethovent nem adhatnád ezek helyett.

K: Klasszikus zene maradjon meg az ő helyén, a szokott helyén?

V: Préház falait kitalált színekkel festegető kisiskolások a szokott helye? A Róth Miksa üvegfestményei alatt a padlón ülő szülők és ölbe vett gyerekek Bach hallgatása megszokott? Ha új körülményeket teremtünk a klasszikus zenének, nem söpörjük el a régi helyeit. És nem semmisítjük meg a tengersok szórakoztató zenés helyet. Ezekben nincs hiány. Mi – ez igaz – felségjogot szeretnénk a kultúránk kincsei közt őrzött alkotásoknak, hogy a hangjukkal megérinthessenek gyerekszíveket. Vagy tán a véráramot? Tán levegőt a tüdőben? Tán a lábujjakat a létrán ágaskodva? Nem mérhetjük, hány atomnyi Beethoven bújt a gyerekeink bőre alá a zalaszabari szőlőben. Ami nem mérhető az nincs?

K: Megjegyezték-e, vagy mondjuk felismernék-e azokat a Beethoven műveket a házat festő gyerekek?

V: Nem kérdezem. A memória igen csak egyéni képesség, változatai végtelenek, működéseinek egyes szabályait talán száz év óta – talán több, vagy kevesebb ideje – méregetik. A tudás nagy érték, sok az emberi haszna. Beethoven más fajta minőség. Hogy megjegyezze valaki, lehet profi szükségéből, személyes örömeiből, izgalmas feladatából. Hogy befogadja? Ahhoz elég a lelke. Akár zenetudatlan gyereklelke.

K: De hát mihez van egy gyereknek kedve?

V: Különös ez manapság: mindig és folyvást a gyerekeket kérdik a választásuk felől. „Melyik müzlit reggelire? Melyik fagyaltot? Melyik szörpöt? Milyen vasárnapi programot? Melyik TV csatornát?”

K: Mert több van? Mert sok van?

V: Talán, mert egyéniségeket nevelünk, ami jó, és azt hisszük, hogy így kell, ami nem jó. Olcsó dolog ez, hisz a lényegesben nincs választása.

K: Milyen lényegesben?

V: Eldöntheti, hogy a kezébe szurkálják a kanülöket? Vagy a gerincébe az injekciót? Vagy lenyelje a gyógyszerét, amit keserűnek és bűdösnek tart? Gyógykezelésében kiszolgáltatott, életkörülményeiben is, tanulásában jó néhány esztendeig, kultúráját sem maga választja.

K: Eljutnak hozzá választható értékek?

V: Bizony, az lenne igazán fontos, hogy eljussanak. Kodály erről beszélt. A kecskeméti első énekes iskolában *Nemesszeghi Mártáék* keze alatt éneklők az otthoni szabadidejükben a szüleikkel nem Beethovent muzsikáltak. De igen hamar énekeltek Kodály Biciniumokat. Nyíregyházán egész (alföldi) város jutott oda, hogy kultúrája lett az énekes iskoláiból, hány gyerekből? Kiszámolhatod?

K: És egy különleges alkalomra összetalálkozó csapatnyi család miféle tanulságot teremt?

V: Talán példát a maga egyediségében. A kérdést, hogy a zalaszabari szőlődombon kivirult bizalom érvényes lehet másutt, más gyerekekre is? Lehet, hogy a gyerekek, a mieink, a mostaniak is, elvarázsolódhatnak, például Beethoventől, vagyis az igazitól, az örökérvényűtől? Száz más körülményt, százfelé kitalálhatnak, a miénk annyi, mint egyetlen harangvirág az erdőszélen, megörültünk neki, körbecsodáljuk, leguggolunk mellé, nézegetjük közeli. Ilyen? Igazán?

Kéziratból gépelte: Duga Ilona

„Szárnyaltunk, repültünk Handellel.”

– írja Fejes Tímea, gyógypedagógus, Kokas oktató
a Kokas Klára Alapítvány honlapjára szánt beszámolójában

A Sokoró ökológiailag védett lankái között 2008 óta, minden évben Dallamvarázs táborát szerveznek Halász Attila táborvezetőnek köszönhetően a győrújbaráti Kokas Műhelyesek a 6-14 éves, sokszor hiperaktív gyermekek számára, akik az ország több pontjáról érkeznek ide. A program Kokas Klára művészetpedagógiai módszereire épül. Minden nap többször is van közös éneklés, hangszeres játék, zenehallgatás és táncimprovizáció, élő mesélés a tűznél, amelyet a túrázás, különféle sportok és kreatív foglalkozások rendszere fognak keretbe. A tábor állandósult „tantestülete” Kokas Klára tanító-tanítványaiból áll. Császár Kata, Eisenmann Tünde, Fejes Tímea, Halász Attila, Jámbor Kata, Reikort Ildikó, Szil Tolmi, Szkubán Judit és Tóth Panni pedagógusok vezetik, alkotják meg a foglalkozásokat. (A fényképeket Eisenmann Tünde és Szeli Zalán készítette.)

**„Mindent, amit látsz, tedd be a szívedbe, mindent, ami körülötted van Isten teremtet,
ez lesz majd a zenében is. ... Nem kell semmit kérdezned, beszélgetned, fessd, amit a lelked diktál!”**
– így küldte alkotni a gyerekeket Kokas Klára a 2008-as házfestő táborban.

Ezek az egyszerű és egyszeri instruáló mondatok is működtek általa, hiszen karizmatikus személyisége nemcsak a szavakkal hatott. Szerinte az igazi tanítókat „... a bátorítás, a megértés, az elfogadás, az inspirálás, a lendítés, a továbbgördítés, és persze a kimunkálás, a szépítés, a harmóniába segítés.” jellemez. „Mivel tanító vagyok, számomra ez a tanítás.” – folytatta Tanító tanítványaimnak c. írásában. Kokas Klára tudta, hogy a pedagógiai hatáshoz a legfontosabbak a teljes figyelmező lelki környezet és olyan természeti, fizikai atmoszféra megkeresése, megteremtése, amelyben magunknak és egymásnak lehetünk „tananyagai”.

Kaminszki Ildikó, Kokas-tanítvány és munkatárs, kutató vezeti be jegyzeteiben a presence fogalmát, amikor végig nézte a Novák János csapata által felvett tábori videó anyagokat és Kokas Klára nevelő hatásának titkát próbálta már többedére is megfejteni, tetten érni ezúton is.

Igen, a jelenléttel telített pillanatok ereje! Kokas Klára tanításakor nem, mint „mennyei előfordulás”, mint fizikai test volt a helyszínen, hanem olyan jelenléttel rendelkezett (having presence), amely mint minőség, mint kiárasztott tetterő átformálta környezetét – és ehhez ő a zenét tekintette partnerének.

A valkonyai házfestő tábor Balogh Tímea szervezte, prérházát Husz Lászlóné ajánlotta fel, a foglalkozásokat többek között Duga Ilona tartotta. (A fényképeket Eisenmann Tünde és Kovács Árpád készítette.)

Kokas Klára

Sárga lepke. Valkonya hajnala

Turistaház-otthonunk faliújságán leltem a cikket, nem tudom, milyen újságból kivágott lapot, a címe: „Valkonya alkonya”. Nekünk hajnalt hozott Valkonya, szép pirkadó kezdetét valaminek, ami talán ragyogó meleg nap lesz.

Kérdés: Indulása? Ezért hajnala?

Válasz: Igazából folytatása a tavaly nyáron megtalált zalaszabari présházfestő táborunknak, amelyről *Osskó Judit* szép filmje készült. A filmet az m2 TV már másodszor tűzte műsorára. ¹

K: Az MTV készítette?

V: Nem, de az MTV építészeti műsorsorozatából ismert *Osskó Judit* önkéntes vállalása volt, nekem szóló szeretetből. Juditot első elemiben tanítottam énekes osztályomban, a szombathelyi vadonatúj ének-zenei tagozat akkor indult első osztályában. Őket szedtem össze a szülőktől kérincselve, amikor Kodály tanár úr megbízott a szombathelyi énekes iskolával.

K: Ki volt az operatőr? A hangmérnök?

V: Judit munkatársai. Ők is szeretetvállalásból jöttek, Juditnak segíteni.

K: Miben hasonlított a zalaszabari táborotok az idei valkonyaihoz? És miben különbözött?

V: A legfontosabb, amiben hasonlított: a gyerekek lelkesedése, teljes figyelme, odaadása. Különbözött a körülményeiben. És különbözött abban, hogy tanító tanítványom, *Balogh Tímea* ezúttal egyedül találta a helyet, teremtette meg barátaival a házfestés lehetőségét, és szervezte a tábort.

K: Barátaival? Kikkel?

V: *Tímea* óvónő Nagykanizsán. Barátai: az óvodásai szülei segítettek neki.

K: Lehetséges ilyesmi? Manapság? Amikor mindenki hajszaoltan kergeti a családja megélhetését?

V: Igen, ezt kérdeztem *Tímeától*. A kamera előtt is elmondta. A filmet ezúttal *Novák Jánosék* készítik.

K: Miért segítenek az óvodások szülei? Tudjuk, hogy senki sem ér rá.

V: *Tímea* azt mondta, hogy bíznak benne a szülők, azért segítenek. És persze mindig talál időt, akinek fontos valami.

K: Miben kellett segíteniük?

V: Kanizsáról Valkonyára vitték ki *Tímeát* autóval járók, többször is, főként a kifestésre váró présház dolgában. Nem járhatta volna meg az utat egy nap alatt, busz ritkán jár a falvakba.

K: Hol találta meg Tímea az alkalmas présházat?

¹ Az írásban olvasható házfestésről *Osskó Judit* építész, mint rendező-forgatókönyvíró készített filmet, amelyet a Magyar Televízió először 2008. március 27-én, és az óta többször is bemutatott *Zenével tanítók* címmel (portréfilm; operatőr: Szirmai Béla, 23')

V: Ez a sárga lepke története. Őt is – mint engem tavaly – odébb küldték az ötletével, hogy óvodásokkal akarja zenére festetni egy ház falait. Kinevették, meg se hallgatták. Éppen, mint engem. És az angyal jött a segítségére, ahogy nekem. De neki jelzésben is küldött biztatást: az autót vezető szülő ingébe repült egy lepke, amikor már hazaindultak volna, dolguk végezetlen, szomorún. *Tímea* kiszabadította a zavaró mocorgót: sárga lepke volt.

K: Nem szállt el, ahogy szabaddá vált?

V: Nem. *Tímea* kezére telepedett és várakozott. „Forduljunk vissza – szólott *Tímea*- az óvodában még nem voltunk.” Visszafordultak hát és megkeresték az óvodát. A lepke még mindig pihent.

K: Talán nem volt eléggé nyitva az ablak?

V: De igen, az autó ablaka mindvégig nyitva volt. Mielőtt kiszállt *Tímea* az óvodához, áthelyezte óvatosan a lepkét a vezető kezére. Az óvodában eligazították a szomszédos öregek otthonához, ahol *Zsuzsa*, a vezető, faluszerke emlegetett, nagyra becsült szervező. *Zsuzsa* majd segít. Ő mindenkinek segít.

K: Létrejött a találkozás *Zsuzsával*?

V: Igen, és pontosan úgy lett, ahogy az óvónő jósolta: *Zsuzsa* kitalálta, hogy odaadja nekünk festésre az ő présházukat.

K: A sajátját? Volt neki présháza?

V: Volt és már két esztendeje nem foglalkoztak vele, benőtte a gaz. Ahogy mindezt kitalálta és kikísérte *Tímeát* az autóhoz, a sárga lepke meglebbentette a szárnyait és elröpült.

K: Veled is történnek ilyen csodaféleségek?

V: Velem nem történnek. Éppen azért árad bennem az öröm, hogy *Tímeának*, akinek olyan szép jövőndőt jósolnék, lepke-üzenet is jut.

K: Milyen volt *Zsuzsa* háza?

V: Amikor kimentek megnézni a nehéz, esőben nem is járható, meredek, bokros-fás, göcsörtös úton, *Tímea* kerítésen mászott át, állig érő gazban. Idén nyáron sok gaznevelő esőt kaptak a földek.

K: Nem mondott le a tervéről? Az a törékeny, lengevékony asszony.

V: Azt mondta: jó lesz, ez a mi házunk. A gatz *Zsuzsáék* vágták le, a család, két napig pucolták a ház környékét, hogy tiszta legyen, gyerekekkel járható.

K: A házat nem kellett a festéshez előkészíteni?

V: Azt a munkát *Tímea* szervezte, szülői közül építőt talált, kijöttek traktorral, állványokkal, malteroztak, festettek, míg a ház fehéren állt a dombok közt, szemben a lenyugvó nappal.

K: Honnan tudott *Tímea* házat vakolni, festeni? Van saját háza?

V: Nincs. Óvónői fizetésből nem építenek házat Magyarországon. *Tímea* egyedül neveli két gyermekét. De el is felejtettem megkérdezni: honnan tudott házat vakolni? Én nem tudok.

K: Te elfutottál volna ilyen feladat elől?

V: Azt hiszem, igen. Talán azt mondtam volna: ha nem találtunk festeni való házat, csinálunk egyebet az idei táborunk idején. Erdők közelében kitalálunk száraz gallyakból rakott kunyhókat,

szénából fészkeket, amit engednek a helybeliek. Próbáltunk ilyesmit a *Tűzet viszek c. filmünk* egyik felvétele alkalmából.

K: Miért nem látszik ebből semmi a filmen?

V: A felvétel vasárnapra esett, a TV stáb illetékese elfelejtett film nyersanyagot kérni előző nap a TV raktárából. Akkortájt így ment. A gyerekeim – vagy harminc kisiskolás – izgalommal építettek egész délelőtt a budai domboldalon. Alkotó ötleteikkel ezerfélét kitaláltak a kunyhók díszítésére. Berendezték őket jópofa találmányaikkal.

K: Miközben a TV stábja?

V: Ők interjúkat vettek fel az árnyas fák alatt, beszélgetéseket néhány gyerekkel. Kérdezz-felelek. Ehhez kevés film elég, egyetlen ülőhelyen zajlik.

K: Nem tehetél kifogást? Egy forgatás a teljes stábbal sok pénzbe került.

K: Miféle kifogást? Hol? Kinél? Vigyázat: diktatúra idején történt. Örülj, ha felvesznek. *Tímea* más világban él, másféle bajokkal küzd, másféleképp figyel és abban lett hős, a tetteivel. Ha óvodai munkája után lepihen otthon, vagy vacsorát főz, senki sem róttá volna föl. Ki kérte, hogy házat vakoljon?

K: Ki értékelte?

V: *Tímea* szeretetből fáradozott. Ilyenre neveli az óvodásait is. Ezért segítenek neki a szülők. A valkonyaiak is, a falubeliek, akiket elért. Más műfaj ez, mint amit fizetségért csinálunk. A szeretetből alkotás mindig alkotás marad. Az eredeténél, a forrásánál van a különlegessége, a mássága. Ami a lélekből fakad, az magától ragyogni kezd, fényeskedni, belső fénnel. Nem kell neki benzin, gáz, szén, földből kikapart energia. A belső tüze világítja át.

K: Elmagyarázható ez?

V: Nincs szüksége magyarázatokra. Gyerekek azonnal megérzik. Szemük magától látja a belső fényt.

K: És ha mégsem látja? Ha már elrontották, befröcskölték azt a veleszületett, igazlító lencsáját?

V: Igen, tapasztalunk ilyet mindenfelé, még Valkonyán a táborunkban is. Segítünk, ahogy tudunk. Mesélek majd erről.

K: És te? Hogyan látod te?

V: Nekem gyerek-szemem van. Látok vele, ahogy tán ötévesen láttam.

K: Észreveszik mások is a gyerek-szemedet?

V: Igen, olykor szólnak róla, olykor számítanak rá, olykor örömmel veszik, olykor prüszkölnek tőle.

K: Ki veszi örömmel? És ki prüszköl tőle?

V: Örül például *Tímea*, mert biztonságban alkot, táborot is. Prüszköl, aki nem érti, mást vár tőlem, másféleképpen szeretne.

K: Igaza lehet?

V: Sajnos nem lehet, még a legjobb szándékúnak sem, mert szabóollóval nyesnén a felhőt, késsel faragná a párákat. És hálóval fogná a sárga pillét, *Tímea* valkonyai lepkéjét. Pedig az önszántából

repül be az autó ablakán, és addig marad, amíg a küldetése tart.

K: Amíg meglelt Zsuzsa háza?

V: Amíg meglelt Zsuzsa maga. Igen, véletlenül háza volt és az jó volt, éppen ott, éppen akkor. De Zsuzsa maga sokkal több volt, mint a háza. A jó szellem volt, a segítőkész barát, akiben bízhattál, akihez kéréseiddel fordulhattál, bizalommal, mert ő olyan, amilyen. A falu öregei is így tapasztalhatják, a hatvan gondozott öreg, akiket az otthonból időnként kirándulni visz. Akiknek olykor gulyást főz, mint nekünk a hatvanöt táborosnak, ünnepi vacsorát. Maga főzi kondérban, szabad tűzőn.

K: Milyen lett a gulyása?

V: Hús évé vegis vagyok, húst sose eszem, de ezúttal vígan kanalaztam, teli tányérral. Pompás étel volt.

K: Hallottad, hogy más az étel íze, ha szeretettel főzik?

V: A tartalma más, a hatása más. Az érzelmek kultúrájának kincsesházában ékes-díszes serleg lehet egy ilyen kondér gulyás.

K: És a ház? Milyen lett a ház?

V: Színes, ötletes, minden fala dugig teli képekkel. Anni a Texasban hagyott cicáit festette, *Barnus* várat, benne magyar katonákat, akik nem látszanak, mert már legyőzték a törököket és a várban alusznak. *Martina* és *Noémi* lovakat valami tévében látott történettel, amit *Noémi* lelkem egyetlen levegővel harsogott világgá. Ó, *Noémi*, lelkem fényessége, hogyan tudnál te Rózsa és Ibolyát szavalni Arany János nyelvén! Ezzel a szenvedésekből feltámadott selymeshajú fejceskéddel mindent beveszel, amit felnőtteid elibéd raknak.

K: Kaphatnának Arany Jánost is?

V: Szülő barátainak, tanító tanítványaimnak Németh László Lányaim-at emlegetem évtizedek óta. Ott olvashatják az orvos-író apa irodalmi nyelvén, mit olvasott ő a lányainak esti meseképp. Nem mondom meg, nem és nem, lássátok magatok a könyvet a ti szemetekkel.

K: Milyen előkészítést adott a festés előtt a gyerekeknek?

V: Mivel a göcsörtös, hepe-hupás talajon nehéz lett volna táncba fogni kezdő gyerekekkel, körberakott fatöncökre ültünk, úgy nótáztuk, mókáztuk a neveinket. A mozdulataink megszülettek az ujjainkon és elszálltak a hajunk közé, a könyökönkől meg a térdünkre... Az öt csoport gyerek ötféle előkészítést kapott. És ami a legfontosabb: Judit, tanító tanítványom maga készítette elő övéit, a Dunakeszi messzijéből érkezett gyerekeit. A tenyeréből ettek, mint a szelídített őzek szoktak. Ha 75 évvel ifjabb lennék, én is ettem volna.

K: Miképp került sor annyi csoportra?

V: Sokan voltunk. 34 gyereket kellett csoportokra osztanunk, hogy elférjenek és mindeniknek jusson ecset, festék, falfelület.

K: Hogyan jutottak a felső szakaszához?

V: Állványt rakott fel két apa-segítő, minden nap másik fal mellé. Elképesztő ügyesen, profi mozdulatokkal drótozták, kopácsolták biztonságosra, hogy szájam tátottam. Ha megfeszülnek, se tudnék ilyet. Mitől tudja az iskolaigazgató? A szervező ügyintéző? Ezek olyan férfidolgozók. Szeretem csudálni őket.

K: *Felmásztak a gyerekek az állványra?*

V: Fel. Létrán. Odafentről aztán súgva leszóltak a szolgálatkész felnőttek valamelyikének: „sárgát”, majd „kékét”.

K: *Miért súgtak?*

V: Beethoven szimfónia szólt, négy hangfalból szabadon áradó hangokkal. „Öröm, bűvös égi szikra...”

K: *Tudták a gyerekek, hogy a zene alatt nem szólhatnak?*

V: Az előkészítésünk ebbe a figyelembe vezetett. „A zene a miénk. Mostantól Beethoven szól hozzánk, a szívünk vele lesz, míg festünk, vele marad.”

K: *Valamennyi gyereknek sikerült csöndben figyelni a zenére a festés idején?*

V: Azoknak, akik tavaly már festettek velünk, idén semmi gondot nem okozott a zene-figyelem. De akinek nincs emléke arról az érzelemtől, amit benne a szép zene keltett, az esetleg vígan fecserészett, mintha a zenét nem is hallotta volna.

K: *Hogyan taníthatod meg a gyerekeket zene-figyelemre?*

V: Csak a tapasztalatukkal. A zenefigyelem az érzelmek sűrűjében terem, ott a gyökere. Onnét valók a hajtásai is, a rügyei, a levelei, virágai, termései. A festéssel alkotás is ilyen termés, vagy ilyen rügy. Beethoven hangjaiban elmerülnek a gyerekünk ujjai, mélyebbre, mint a földi anyagok bármelyikébe. Mélyebbre, mint a tó, a tenger. Rétegeit csak a felhők rétegeihez hasonlíthatom. Repülő ablakán át látom olykor az egymástól messzire gomolygó sűrűségeket, egymástól nagy-nagy távolságokban. Beethoven akkordjai élnek hasonló életet. A hangok összhangokba illeszkednek és együtthangzásukból új hangzás születik: bátorító, vagy elsimító, vagy fellendítő és mindenképp biztonsággal összetartozó, egymást hívó, egymáshoz tartozó hangok. Elfogadjuk a klarinét mélyeit, a hegedűk magasait, egyszerűen tudjuk, hogy az alkotó kezéből az igazság gomolygott elő, úgy, ahogy a Lélek sugallta.

K: *Hogyan magyarázod el ezt kisgyerekeknek?*

V: Minek magyaráznám? Anyja méhében tudta már. Csupán azon fáradozom, hogy el ne feledje. Az elfeledésre sajnos a felnőttei készítenek, gyakran kényszerítik a hangzavaraikkal. Mintha kátrányos kulimászsban mászkáltatnák. Tanítanom kell a felnőtteket, szüleiket, tanítóikat, többnyire keserves erőfeszítésekkel, fújtatva, mintha meredeket másznék. Gyereket soha nem tanítunk keservesen, se én, se a lellem szerint tanító tanítványaim. Kitaláljuk az igényeiket és megőrülünk az alkotásaiknak. Vagyis bízunk bennük, ahogy *Tímea* mondta.

K: *A ház festése volt a tábor egyetlen programja?*

V: Nem. Odalenn az otthonunk körül nagy tágasságban, asztaloknál folyt sokféle egyéb kézműves tevékenység. Bármilyen bárki csatlakozhatott, kezével, ötleteivel, nótázásával.

A füves tér végiben pedig földbe döngölt cölöpökből állt a „Kokas-kas”-nak keresztelt konstrukció, amelyet ötletek sokfélesége varázsolt különlegessé, napról napra változón.

K: *Hogyan kerültek oda a cölöpök?*

V: Ahogy a malter és festék a ház falára: *Tímea* cipelte és állította őket a segítő szülőkkel. A cölöpök a keretet adták, széles vászon feszült közük, amire festettek a gyerekek.

K: Vászonn? Mint a lepedő?

V: Olyasmi, erős és csaknem tíz méter hosszú, hogy körbeérjen több cölöpöt. Sok gyerek tudott így egyszerre festeni. Anni ide a családjait festette csillagok formáiban: anyja népes családját a nagyszülőkkel és az ő gyerekeikkel, unokáikkal. Odébb az apja családját, minket, magyarokat. Végül a sajátját anyjával, apjával, három gyerekükkel. Ezen szerepelhetett pöttyökben Charly kutya és két macska is, ők talált macskák.

K: A telisteli festett lepedőt Tímea eltette?

V: Igen, eltette jövőre, mert elhatároztuk, hogy folytatjuk a kast, további kanyargó folyosókkal, átfonásokkal, alakításokkal, díszítésekkel. A kas különös vonzást jelentett a dramatizált jelenetekhez is: odagyűltek a mesék kitalálói. Öltözetekbe bújtak, kosztümöket szedtek magukra és áradtak a történeteik. Meglepetésünkre az estéli gyertyás énekünknel is bemutatott mesét Martina a barátaival.

K: Martinátok tavalyról, Zalasabarból?

V: Igen, *Martinát* a Mosoly Alapítvány hívta közénk, leukémiából éppen felépült ötesztendő gyönyörű kislány volt. Kilenc hónapig gyógyították a szombathelyi kórház gyermek onkológiáján.

K: Teljesen gyógyult volt már?

V: Köhécselt sűrűn. És a lelke sérült, az önbizalma, a derűje. A nevét ne énekeljük, súgva se, titkosan se. Anyuja nevét se. Mintha kagylóba bújt volna, kinyithatatlanul.

K: A házfestésben részt vett?

V: Szívesen, lelkesen. Minden nap odakíváncsozott és festett, festett, szépeket, újakat. Harmadik nap megszólalt, beszélt velem a kamera közelében. A kezemre festett figurákat és beszélt. Elmondta, hogy a kórházban is rajzolt, a kanülökkel a kezén. A kórházban tanult meg olvasni, a lepedőkre nyomtatott betűkön és az ágy végére akasztott lapokon. Anyja azt mondta: „nem hallottam tőle ennyi beszédet a kórház óta”. Boldog voltam, igazán. De azért a tekintetében, a szépséges barna szemében bujkált félelem, tartózkodás, magány. Így váltunk el. Most, egy év múltán találkoztunk megint.

K: Sokat változott?

V: Új *Martinát* kaptunk: vidámat, önállót, bátrát. A félelme tovatűnt. *Martina* meggyógyult. A lelke is.

K: Szívesen festett megint?

V: Szívesen, színesen, ötletesen. Első alkalommal, *Noémival* kettesben a TV-ből kapott pejkós történetet. Ezt el is mondták harsányan, folyékonyan. Amikor *Noémi* befejezte és elnyargalt, *Martinától* kezdtem egyebeket kérdezgetni: énekeinket a tábortűz mellől. Reméltem, hogy megragadtak emlékezetében.

K: És megragadtak?

V: Meg bizony és ráadásul pontosan, a dallamukkal. Mert a tévés nótát olyan hamisan fújta, hogy nem is hasonlított az eredetihez. (Egyébként ezt más gyerekeknél is tapasztaljuk. Valószínű azok a musical indíttatású nótácskák a kifecamított hangközeikkel és manipulált dallamaikkal másképp bújnak emlékezetükbe, mint a Zsipp-zsupp, kenderzsupp, vagy a Csipkefa bimbója.)

K: Önálló műsor igényével is fellépett Martina?

V: Bizony, este, gyertyáink körül. Bátran közölte velem, hogy színdarabot óhajt előadni a két születésnapunk: *Lili* és *Lorna* tiszteletére. Akiknek addig dalokat énekeltünk ünneplésül. *Martina* ötlete egészen önálló kezdeményezés volt.

K: Nem beszélte meg anyjával, vagy tanítóval?

V: Nem. Maga találta ki. Két szereplőt hozott még maga mellé, egyiküknek a farkas mondatait kellett mondania, másikuknak a nagymamáét. Mint kitűnt, a darab a Piroska és a farkas meséje volt. Az előadásban *Martina* nemcsak saját szerepét mondta, bátran, érthetően, hanem a farkas szövegét is elősúgta, meg a nagymamáét is, úgy, hogy nekik csak ismételniük kellett. Biztonsága, rendezői készsége elképesztő volt. Nem is láttam még hasonló tehetséggel szereplő gyereket. Elolvadtam ott, mint a kicsi gyertyáink.

K: Szerinted mi okozta ezt a változást egyetlen év alatt? Rövid idő a felejtésre.

V: Az anyjára tippelek. Nagyon figyelmes és odaadó anya. Tavaly beszélgettem is vele hosszan, a kamera előtt, elmondta az életük változását a kislány leukémiája miatt. Ő zömmel bent volt vele a kórházban a gyógykezelés idején, emiatt a család széthullott, a hétéves bátyókat a nagyszülők gondozták. Ez a kislány tavalyi táborunk zavaró személye volt, nem érdekelte egyetlen alkotó tevékenység sem, láthatóan lefoglalta a saját baja. Idénre azonban ő is megváltozott: festett a ház falára egy bárkát, vízre, halászhajóval.

K: Lehet az anya olyan erős, vagy olyan figyelős, hogy a két gyereket ilyen szépen rendbe hozza egyetlen esztendő alatt?

V: Lehet. Gondolom, megkapja a segítséget az apától, szülőktől, rokonoktól, talán a tanítóktól is. Számomra a gyógyult gyermek az új élet jelképe, áldást jelző üzenet, bátorságra és reményre biztató jel. Imára serkent, hálaadásra. Köszöném Istennek teli szájjal, víg ajakkal, ragyogó szemekkel.

K: A gyertyás esti éneklést említetted. Te vezetted?

V: *Ilona* vezette, a nótafánk. Énekei áradnak, mint szabadon ömlő patakok. Abban hasonlítottunk, hogy nincs szüksége nekiveselkedésre, énekel, ahogy a madarak. Remek partner, neki is köszönhetem, hogy az éneklés közös örömünk lett, koncerten, táborban, bárhol, bármikor.

K: Azt mondják: az éneklő kedv elfogyott a fiatalokból. Igaz ez?

V: Nálunk nem. Mi szeretünk együtt énekelni, jutalmul is dalt kap az ünneplő, a születésnapos, az előadóművész. Valkonyán is alkalmunk nyílt koncertre: *Heni* jött el a csellójával egyik este. A koncertjét a kápolnában rendeztük, Valkonyán a kicsike kápolnához nyitott tér tartozik, padokkal. A koncertet valamennyien élveztük. Volt azonban köztünk egy ötesztendő kisfiú, akinek mindenkinél többet adott. Történetét a nagyanyjától tudom, *Soma* vele jött a táborunkba. Viharosan teltek napjaik, mert *Soma* nem fogadott szót a nagyanyjának és persze másnak se. Figyelmeztetéseket elengedett a füle mellett, az én kérésemet is. Az volt a benyomásom: nem ért jól magyarul. Békén hagytam hát, hogy rohangu a kuttyákkal, kedve szerint. A koncert délutánján is ezzel foglalkozott és képpel se fordult a nagyanyja felé, aki tisztába akarta öltöztetni. Illő módon, ahogy a többiek öltöztek. Végül így szólt a fiúhoz: „Jól van, itt maradhatsz a kuttyákkal, marad itt még anyuka, akire rábízhatlak. Én elmegyek a koncertre.” *Soma* ezt mégsem szerette volna, inkább vállalta a tiszta inget és velünk jött. A kápolna padjain sokan ültünk, mégis feltűnt nekem *Soma* áhítatos, figyelő arcocskája. Nyitott szájjal, tágra nyílt ámuló szemmel hallgatta a csellót moccanás nélkül. Részt vett a *Henit* köszöntő énekeinkben, lengette kendőjét, amit taps helyett lobogtatunk lelkesedésünk jeléül (koncertjeink újítása). A koncert utáni esti gyertyás

éneklésen kit látnak szemeim: *Soma* ül az elsők között, keresztbetett lábakkal, az énekekre figyelve, mint valami megbűvölt kisangyal. Pontosan emlékeztem előző két esti éneklésünkre, amikor *Somát* azzal is nehezen győzhettem meg, hogy a kutyákkal az éneklők közé ne vágasson. A mai hangsúlyozott figyelme elbűvölt. Őt kértem fel első táncolónak a gyertyák körül. Táncával köszöntötte a születésnapos kislányokat. Lépkedett is *Soma*, megmatolva képpel az éneklőkhöz, óvatosan az égő gyertyák között. Dávid király táncolhatott így a frigszekrény előtt.

K: Mit tudtál róla a tábor előtt?

V: Semmit. Most is csak annyit, amit láttam: egyik szülője afrikai néger. És valóban nem érthette jól a magyar szavainkat, a nagyanyját sem. Vagy talán másképp értette a szót és másképp a cselló beszédét? A házfestésnél Beethovenre figyelt. Buzgón festett, de nem mondta el, hogy mit. Talán a színeket, az ecsetet élvezte. Mit is mondhatott volna? Beethoven is a csellókra bízta az Örömóda dallamának első megjelenését, amikor kikél a hajnalpírral a félhomályból. Ó, *Soma*, de szeretlek, hogy ilyen vagy, ilyen lelki társam, ölesztendősen.

K: Hogyan fejeztétek be a tábort?

V: *Zsuzsa* jóvoltából vendégeket találtunk a frissen festett ház körül. Eljöttek az idősek otthona munkatársai mind, *Zsuzsa* édesanyja, testvére, férje, és még néhányan a falu, a környék tanítói közül. De a legnagyobb örömmel láttam ott *Károly* bácsit, az otthon lakóinak képviselőjét.

K: Miért éppen neki örültél annyira?

V: *Zsuzsától* tudtam a szomorú sorsáról, elhagyatott magányáról. Ó, Istenem, milyen életem van nekem! Körülbelül egyidősek vagyunk. *Károly* reggelente elsőnek érkezik az otthonba, és utolsónak megy el onnét, nehéz szívvel. Övéi nem szeretik. Nekünk meg ajándékot hozott.

K: Ajándékot?

V: Igen, tízezer forintot fehér borítékban, az ő hozzájárulását a táborhoz. Ijedten kértem *Zsuzsát*, hogy beszélje le, de hát nem lehetett. Megbántottuk volna. Az ajándékot ő találta ki.

K: Más is ajándékozott pénzt a táborra?

V: Nem. Szó sem volt ilyesmiről. Mindnyájan fizettük a magunk részét a költségekhez, *Tímea* meg – az ő hallatlan ügyességével – ajándékokat talált: festéket, péksüteményt, a szülők az ő biztatására hoztak mézet, lekvárt, gyümölcsöt. Engem teli tál saját készítésű túrós gombóccal várt. Kedvenc ételem. Mindenféle ajándék volt, de pénz nem.

K: Mégis: hogyan adhatta át *Károly* bácsi az adományát?

V: Amikor körbeénekeltek a házat, úgy, hogy minden gyerek külön dalt kérhetett magának ott az ő festménye előtt, végül megálltunk a ház nyugat felé nyitott homlokzatánál, a felírás előtt. „Visszavárlak”- mondták a nyomtatott betűk. Az írottak meg ezt: „Beethoven 9. szimfónia Örömóda.” Gyerek írta azt is, ecsettel, látszik a girbegurba betűkön. Hát álltunk ott mindnyájan, és akkor bemutattam *Karcsi* bácsit az ajándékával. És megkértem a gyerekeket, hogy jöjjenek őt megölelni.

K: Jöttek?

V: Igen, jöttek mind, sorra jöttek és ölelték és megpuszították és mindenki sírt, ő is, én is, a vendégek, a szülők, a tanítóim mind. A gyerekek talán nem. Ők másképp élik katarzis élményeiket. Maradandóiban, mélyebbre helyezve az emlékeik közé. Alig hiszem, hogy szóval bármit kifejezhettek volna az érzéseikből. Az érzelmek műveltsége, amelynek tanítására az életemet

tettem, olykor az érzelmek művészetét érinti, lebbenő szárnnyal, mint a sárga lepke *Tímea* ujján. *Károly* bácsi hozzám fordult a csorduló könnyekkel borított ráncos arcával – az én arcom rengeteg ráncra hasonló volt az övéhez – és azt mondta: „Én egész életemben nem kaptam annyi ölelést meg csókot, mint most.”

Beethoven abban a – földi távozása előtt még kottákba körmölt – kilencedik szimfóniában világosan megírta, milyenek legyünk egymáshoz.

K: Mit üzensz Valkonyáról a tanítványaidnak?

V: Kedves tanítványom, négy gyerekes apa szavait: „Mi, tanítók, ott a házfestésnél mind szolgálatban voltunk: állványt építettünk, festékeket kevertünk és odanyújtottuk, ahogy kérték: »Sárgát.« »Kéket.« És mi adtuk a sárgát, a kéket... Hallatlan méltóságot adott a gyerekeknek ez.

Ők alkottak, Beethoven üzent nekik, mi meg a rendelkezésükre álltunk.

Sárgát? Mint a nap. Kéket? Mint az ég. A többit majd mi kitaláljuk.

„Felszabadulok! A zene átjárja a testem!”

– így nyilatkozott egy első kisgyerek arról, hogy milyen érzés neki részt venni az iskolai Kokas foglalkozásokon, amelyet a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskolában tartanak

Ebben a budapesti, XXII. kerületi iskolában, az országban eddig egyedülállóan, nevesítetten van jelen a pedagógiai programban és a tantervben a Kokas-pedagógia alkalmazása – osztály keretben, bontott csoportban és szakkörként is. A „tagozatos” bevezetés és műhelymunka 2012 szeptemberétől indult, amelyet majd felmenő rendszerben folytatnak. Az osztálytanítók Németh Anikó és Balogh Andrásné (Kokas-tanítók). A képzőművészeti részt Pállay József (festőművész, rajztanár, Kokas Klára közvetlen, alkotó munkatársa) vezeti. Köréjük mentorháló alakul Reikort Ildikó (zenetanár, Kokas oktató) közreműködésével és a fenntartó, iskolavezetés támogatásával.

A rózsakertiek nyári művészeti táborokat is szerveztek 2013-ban a Tata melletti Nagytagyospusztán; 2014 júliusában a pannonhalmi kistérségben lévő Tápon. A táborok gondos kiterjesztései és összegzései a tanévnek – itt minden eredmény és hiány napvilágra kerülhet. Öt napon át délelőttönként a klasszikus, tehát a vizuális kifejezéssel is teljes Kokas-módszerrel dolgoznak. Az alsó tagozatos gyerekek nagyobb testvéreikkel és szüleikkel együtt vesznek részt a zene aktív megélését lehetővé tévő, felszabadító erejű programokban.

A tablón Buday Luca, Görög-Wack Mirella, Pörge Rebeka, Simai Szonja, Szemán Borbála, Nagy Benjámin, Nagy-Kasza Attila 2. osztályosok és Liziczay Bence negyedikes tanuló művei láthatók, amelyeket a Kokas táborban Bach és Bartók zenéire készítettek (a Brandenburgi versenyek; az Allegro Barbaro, az III. E-dúr zongoraverseny egyes tételeire). (A fényképeket Buday Zsolt és König László készítette.)

* Dr. Deszpot Gabriella, művészetpedagógus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tudományos főmunkatársa; a Kokas Klára Agape Zene-Életöröm Alapítvány kuratórium tagja, Szakmai Kollégiumának elnöke
A szövegek közötti képtablókat a szerkesztő-szerző készítette a fellelt és rendelkezésre bocsájtott, válogatott képekből.

Kokas Klára írásainak felhasználása a Kokas Klára Alapítvány kuratóriumának hozzájárulásával történt. Az írások első közlésének helye: <http://www.kokas.hu/irasok/index.html> volt.